

Људска је склоност да верује у гласине

Како су медији постали „седма сила“, како настају „фаме“ и зашто афере стварају неповерење грађана у правосуђе

Александра Пејровић

Фама је била ћерка богиње земље Геје. Она је оличење лажних вести и гласина – страшна перната неман са великим крилима и дугачким и хитрим ногама. Имала је онолико језика, очију и ушију колико је на себи имала пера, а нико се није могао мерити са њом колико се могла надувати. Баш тако и данас изгледају „фаме“ – гласине и афере које су саставни део таблоидизације друштвеног живота.

Људска је склоност да верује у гласине

Са прве стране

Овако је говорио судија Уставног суда Србије др Јован Ђирић, на међународном научном скупу „Правосуђе и медији“, који је на Палићу организовао Институт за криминолошка и социолошка истраживања.

– Природна је људска склоност да верује у гласине и да их шири даље, а најстарија прича о томе како гласине нису безазлене датира још из петог века пре нове ере, када је један берберин из Пиреја сазнао од своје муштерије страшну вест о поразу грчке флоте код Сицилије. Одмах је отрчао ло Атине да саопшти шта је чуо. Дочекав је са неверицом и био стављен на велике муке, све док се на крају није испоставило да је гласина тачна – испричао је др Ђирић.

Данас више од двадесет одсто Американаца и готово тридесет процената Руса сумња да је човек био на Месецу, навео је судија. Медијске манипулације толико су сложене, нарочито са развојем интернет технологија, да се не може знати шта је лаж а шта истина, јер се граница између њих често губи.

– Могло би се рећи да оно што медији нису забележили, то као да се није ни догодило. Међутим, не тако ретко бива да се оно што медији забележе није ни догодило у стварности – рекао је судија Ђирић.

Подсетимо је на случај Орсона Велса, који је 30. октобра 1938. године директно на њујоршком радију „пренио“ инвазију Марсовца и изазвао панику код грађана.

– Медији и њихова моћ одувек су побуђивали пажњу. У време француске буржоаске револуци-

Судија Јован Ђирић

је новинари су називани „четвртим сталџом“, поред племства, свештенства и грађанства. Наполеон их је касније назвао „петом силом“, поред Француске, Аустрије, Русије и Велике Британије, да након уједињења Италије и Немачке, новинари добили назив „седма сила“. Од тада до данас, некадашња „седма сила“ постала је „прва сила“ – каже судија Ђирић.

Данашње медијске „фаме“ најчешће су везане за догађаје који свој епилог добијају на суду, али због извештавања медија јавност не може

да разлику шта је лаж, а шта истина или полуистина. Таква атмосфера знатно утиче и на рад правосудних органа.

– Велика медијска атрактивност једног конкретог случаја има вишеструко негативне утицаје на смирено суђење без предрасуда. Сведоци тада почињу да сведоче не оно што су стварно видели, већ оно што су прочитали у новинама, видели на телевизији или на интернету. Вештаци почињу више да размишљају о томе како ће јавност прихватити њихове налазе и мишљења, а у другачијем положају нису ни судије. Зато се сматра да суђења у другом или трећем степену могу бити смирењина и објективнија, без много емоција, страсти и притисака медијски изманипулисана јавности – каже судија Ђирић.

Велики tiraжи и гледаност данас подразумевају скандале и афере, па се у медијима, поред естрадних личности, старлета и политичара, појављују и „пикантни“ детаљи појединих медијски интересантних криминалних случајева.

– Најшира јавност је увек знатижељна, поготову када се догоди неки „велики“ злочин. Тако је одувек било, од случаја Шефке Хоцић, преко случаја „Точиловац“, па до убиства певачице Јелене Марјановић из 2016. године. Велики део медија потенцира различите бизарности, улире прстом у могуће кривце и спроводи таблоидизацију друштвеног живота, првенствено правосуђа, а последица је опадање поверења у рад правосуђа и у све друге кључне институције друштва – каже др Ђирић.

Томе погодује и брисање клевете као кривичног дела, чиме су лажи добиле легалитет и легитимитет, наглашава наш саговорник.

– Зато се може рећи да највећи проблем медија у Србији данас није недостатак њихове слободe, него њихова манипулација путем гласина и афера. Медији имају моћ да злоупотребе човекова осећања и саосећање са жртвама, а таква злоупотреба лако претвара истину у лаж, а лаж у истину – истиче др Ђирић.

Новинари имају право да заштите извор својих информација, па често наводе да су информацију добили „из добро обавештених извора“, али је питање који су то извори и да ли уопште

Чак ни сведоци, вештаци и судије нису сигурни да ли је истина оно што су стварно видели или оно што је приказано у медијима

постоје. Гласине обично садрже мали део истине, али истовремено опасну и разорну количину неистине, објаснио је судија.

Када се гласине „удруже“ и надувају као чудовиште Фама из античке легенде, онда настају читаве афере.

– Гласине настају спонтано, док су афере углавном „фабриковане“ у олговарајућим медијско-политичким центрима. Ако томе доламо и такозване ботове, који су ангажовани и плаћени од стране различитих политичких и других интересних група да на интернету пишу коментаре на поједине вести и текстове, онда нас све то доводи до питања улоге медија у друштву – каже Ђирић.

Медији у Србији постају промотори најнижих вредности, уместо да буду друштвени контролори, закључује судија.